

OPISKELUTAPATURMIEN KORVAAMINEN, VUOSITYÖANSIOTA JA TYÖKYVYN ALENTUMAA KOSKEVAT Uudet SÄÄNNÖKSET

1. Yleistä

Tapaturmavakuutuslain 1.1.2003 voimaan tulleiden muutosten (1314/2002) yhteydessä muutettiin tapaturmavakuutuslain 28 §:n 3 – 4 momenttien säännöksiä opiskelijoiden ja nuorten henkilöiden sekä koululaisten vuosityöansiosta. Lakiin myös lisättiin säännökset opiskelijan työkyvyn alentumasta.

Uudistuksen myötä säädettiin uusi laki opiskeluun liittyvissä työhön rinnastettavissa olosuhteissa syntyneen vamman tai sairauden korvaamisesta (1318/2002). Samalla kumottiin TapVakL 3 §:n 2 momentin säännös sekä sen nojalla annettu asetus opiskelutapaturman korvaamisesta (10.12.1948/851). Uudessa laissa on otettu huomioon koulutuslainsäädännön alalla tapahtuneet muutokset ja selkeytetty opiskelijan tapaturmaturvaa opiskeluun liittyvän käytännön harjoittelun osalta.

Uusia säännöksiä sovelletaan lain voimaantulon jälkeen sattuneisiin tapaturmiin ja ilmenneisiin ammattitauteihin. Sitä ennen sattuneisiin tapaturmien ja ilmenneisiin ammattitauteihin sovelletaan niiden sattumisaikaan voimassa olleita säädöksiä ja ohjeita.

2. Opiskeluun liittyvissä työhön rinnastettavissa olosuhteissa sattuneen vamman tai sairauden korvaaminen

Opiskeluun liittyvissä työhön rinnastettavissa olosuhteissa syntyneen vamman tai sairauden korvaamisesta säädettyä lakia (1318/2002) sovelletaan 1.1.2003 tai sen jälkeen sattuneisiin tapaturmiin tai ilmenneisiin ammattitauteihin.

Opiskelutapaturman korvaamisesta annetun asetuksen (851/1948) 2 § sisälsi oppilaitosluettelon, joka koululainsäädännön uudistusten myötä oli vanhentunut. Myös koulutusten sisällöt olivat ajan kuluessa muuttuneet. Lähes kaikkeen uusien koulutusta koskevien lakien mukaiseen opiskeluun kuuluu käytännön harjoittelu esimerkiksi työssä oppimisen muodossa. Uuden lain tarkoituksena on selkeyttää sekä lainsäädäntöä että korvauskäytäntöä. Uudessa laissa on otettu huomioon koulutusjärjestelmissä tapahtuneet muutokset.

Lain 1 §:ssä luetellaan ne lait, joiden mukaisessa koulutuksessa oleviin opiskelijoihin tätä lakia sovelletaan. Opiskelutapaturmien korvaaminen on säännöksen myötä laajentunut koskemaan lukio-opetusta sekä näyttötutkintoja. Säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle jäävät perusopetuslain mukaisesta koulutuksesta esiopetus, perusopetukseen valmistava opetus ja vuosiluokille 1 – 6 annettava opetus, koska niiden yhteydessä ei yleensä järjestetä työhön rinnastettavaa toimintaa.

Lain soveltamisen kannalta opiskelijan kansalaisuudella ei ole merkitystä. Jos ulkomaalainen opiskelija suorittaa Suomessa laissa mainittua tutkintoa, kuuluu hän myös lain turvan piiriin. Jos suomalainen opiskelija lähtee ulkomaille suorittamaan suomalaiseseen tutkintoonsa kuuluvaa työharjoittelua, työssäoppimisjaksoa tai osallistuu työhön rinnastettavaan käytännön opetukseen, kuuluu hän lain soveltamisalan piiriin. Sen sijaan, jos ulkomaalainen opiskelija, joka suorittaa kotimaassaan tutkintoa, saapuu Suomeen omassa maassaan tutkintoonsa liittyvään opiskelijavaihtoon tai työharjoitteluun, ei hän kuulu lain turvan piiriin.

Uuden lain soveltamisalaan kuuluvat myös ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 3 § 2 momentissa tarkoitetut vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus sekä maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistava koulutus.

Lain mukaan korvataan tapaturma, joka on sattunut osallistuttaessa opetussuunnitelman tai tutkinnon perusteiden mukaiseen työhön rinnastettavaan käytännön opetukseen, työssä oppimisjaksoon, työharjoitteluun tai näyttötutkintoon sekä perusopetuksessa työelämään tutustuttamiseen. Tapaturman on lisäksi pitänyt sattua oppilaitoksessa tai muussa koulutuksen tai opetuksen järjestäjän tai oppilaitoksen ylläpitäjän osoittamassa paikassa. Uusi laki ei koske yleissivistävää tai harrastepohjaista opiskelua. Lakia ei sovelleta koulun tai oppilaitoksen järjestämään vapaaehtoiseen toimintaan, vaikka tämä järjestämisvelvollisuus perustuisi kyseistä oppilaitosta koskevaan lainsäädäntöön. Myös teoriatunnit, ruokailut ja välitunnit jäävät edelleen korvattavuuden ulkopuolelle.

Korvattavia ovat myös tapaturmat, jotka sattuvat matkalla siirryttäessä välittömästi oppilaitoksesta tai asunnosta työharjoittelupaikkaan, työssä oppimispaikkaan, työelämään tutustuttamispaikkaan tai näyttötutkinnon suorittamispaikkaan oppilaitoksen ulkopuolelle tai päinvastoin. Korvauksen piirissä ovat myös tapaturmat, jotka sattuvat siirryttäessä omasta oppilaitoksesta käytännön opetukseen muualla sijaitsevaan toiseen oppilaitokseen. Sen sijaan korvattavia eivät ole siirtymiset käytännön opetukseen oppilaitoksen sisällä tai sen alueella. Kuten aikaisemminkin päivittäiset koulumatkat asunnolta oppilaitokseen ja takaisin eivät kuulu korvauksen piiriin riippumatta tunti-järjestyksestä.

Lain 2 §:n mukaan myös ammattitaudit ovat korvattavia altistuksen tapahduttua 1 §:n 1 momentin ja 3 momentissa tarkoitetuissa olosuhteissa. Lisäksi lain 2 §:ää sovellettaessa otetaan huomioon myös ennen tämän lain voimaan tuloa lain soveltamisalaa vastaavissa olosuhteissa tapahtunut altistus.

3. Peruskoululaisen ja lukiolaisen vuosityöansio

Koululaisen vuosityöansiosta on annettu oma säännös TapVakL 28 § 3 momentissa. Tämän säännöksen mukaan perusopetuslain ja lukiolain mukaisessa opetuksessa olevan henkilön vuosityöansiona pidetään vähintään vähimmäisvuosityöansion kaksinkertaista määrää tapaturman sattuessa. Vuonna 2003 kyseinen vuosityöansio on 18.020 euroa. Jos henkilön todellinen, vakiintunut ansiotaso on tätä korkeampi, määritetään vuosityöansio hänen vakiintuneen ansiotasonsa mukaan.

Säännös koskee peruskoululaisia ja lukiolaisia. Säännöstä sovelletaan, kun peruskoululainen tai lukiolainen loukkaantuu työhön rinnastettavassa käytännön opetuksessa tai perusopetuksen työelämään tutustuttamisessa oppilaitoksessa tai muussa koulutuksen tai opetuksen järjestäjän tai oppilaitoksen ylläpitäjän osoittamassa paikassa. Säännöstä

sovelletaan peruskoululaisiin ja lukiolaisiin myös heidän työskennellessään työsuhteessa koulun ohella tai loma-aikoina.

Tapaturmahetken tilanne ratkaisee, katsotaanko vahingoittunut lukiolaiseksi. Jos henkilö on hyväksytty opiskelemaan lukioon, hänet katsotaan lukiolaiseksi. Säännöstä sovelletaan lukiolaiseen vain, jos hän opiskelee päätoimisesti eli opiskelu vie suurimman osan päivittäisestä ajankäytöstä (ks. päätoimisesta opiskelusta myös seuraava kohta).

Ennen 1.1.2003 sattuneisiin vahinkoihin sovelletaan edelleen korvauslautakunnan kiertokirjeissä 5/91 ja 3/93 annettuja ohjeita ja normeja peruskoululaisen ja lukiolaisen vuosityöansiosta.

4. Opiskelijan vuosityöansio

Päätoimisesti tulevaan ammattiin tapaturman sattuessa opiskelevan henkilön vuosityöansiona pidetään työansiota, jonka hän valmistuttuaan olisi opiskelua vastaavassa työssä tapaturman sattuessa kolmen vuoden kokemuksella todennäköisesti saanut (tapaturmavakuutuslain uusi 28 § 3 momentti).

Opiskelun tulee olla tulevaan ammattiin valmistavaa ja päätoimista. Päätoiminen opiskelu vaatii pääosan päivittäisestä ajankäytöstä siten, ettei sitä voida katsoa tarkoitettuna suoritettavaksi säännöllisen kokoaikatyön rinnalla. Päätoiminen opiskelu voi olla iltaopiskelua, jos se vastaa opiskelutavoitteiltaan ja ajankäytön vaativuudeltaan samaan ammattiin valmistavaa päätoimista opiskelua. Säännöstä ei kuitenkaan voida soveltaa jatkuvan täysiaikaisen päivätyön ohella iltaopiskelua suorittavaan. Myöskään täydennyskoulutusta suorittavaan henkilöön säännöstä ei sovelleta. Myös kurssimuotoinen koulutus voi olla momentissa tarkoitettua koulutusta, jos se käytännössä antaa valmiudet toimia uudessa ammatissa.

Tapaturmahetken tilanne ratkaisee, katsotaanko vahingoittunut opiskelijaksi. Jos henkilö on tapaturman jälkeen tullut valituksi ennen tapaturmaa hakemaansa opiskelupaikkaan, häneen voidaan soveltaa TapVakL 28 § 3 momentin opiskelijaa koskevia säännöksiä.

Opiskelijan vuosityöansiota koskevia säännöksiä sovelletaan myös iästä riippumatta sellaisiin henkilöihin, jotka opiskelevat päätoimisesti tulevaan ammattiin.

Opiskelijan vuosityöansiosäännöstä sovelletaan TapVakL 28 §:n 3 momentin mukaan myös, jos tapaturma sattuu vuoden kuluessa opiskelun päättymisestä. Edellytyksenä on tällöin, että työntekijä ei ole vielä työllistynyt koulutusta vastaavaan työhön tai saavuttanut koulutusta vastaavassa työssä kyseistä ammattia vastaavaa ansiotasoa. Jos opiskelun päättäneen vakiintuneeksi katsottava ansiotaso kuitenkin tällöin on korkeampi kuin valmistumispalkkana käytettävät kolmen vuoden työkokemuksen ansiot, käytetään vuosityöansion perusteena vakiintuneita ansioita.

Valmistumisansiona pidetään aiemman käytännön mukaisesti asianomaisen alan kolmen vuoden työkokemuksen mukaista palkkaa vuositasolla tapaturman sattuessa. Tapaturma-asiain korvauslautakunta antaa tiedotteita eri ammattien yksittäistapauksissa käytetyistä ansioista.

5. Ammattikouluttamattoman työelämässä olevan nuoren vuosityöansio

Pääsääntö on, että työelämässä jo useita vuosia olleelle nuorelle henkilölle vuosityöansio määrätään iästä riippumatta hänen vakiintuneiksi katsottavien ansioidensa perusteella.

Tapaturmavakuutuslakiin on säädetty uusi 28 §:n 4 momentti, joka koskee henkilöä, jonka perusopetuslain mukaisen koulutuksen päättymisestä on tapaturman sattuessa kulunut enintään viisi vuotta eikä hänellä ole työttömyyden, työn tilapäisyyden tai muun niihin rinnastettavan syyn takia vielä ole vakiintuneita ansioita. Tällaisen henkilön vuosityöansiona käytetään työansioita, jotka hän olisi tapaturman sattuessa tekemässään työssä kolmen vuoden työkokemuksella todennäköisesti saanut. Edellytyksenä on, ettei tällaiseen henkilöön voida soveltaa opiskelijan, koululaisen tai lukiolaisen vuosityöansiota koskevia säännöksiä.

Tapaturmahetken tilanne ratkaisee, katsotaanko vahingoittunut TapVakL 28 § 4 momentin tarkoittamaksi henkilöksi. Vaikka säännöksestä on poistettu nuoren käsite, tämä säännös koskee käytännössä peruskoulun ja lukion päättäneitä, yleensä ikäluokkiin 16 – 21 kuuluvia henkilöitä. Lukio-opetus ei ole perusopetusta eikä se pidennä laissa mainittua viiden vuoden aikaa. Säännöksen tarkoittamaksi henkilöksi voidaan katsoa esimerkiksi sellainen, joka on vasta hakenut lukioon tai ammatilliseen koulutukseen ja joka ei ole opiskelupaikkaa saanut.

6. Opiskelijan ja koululaisen työkyvyn alentuman määräytyminen

Käytännön selkeyttämiseksi päätoimisesti opiskelevan työkyvyn alentuman määräytymisestä on annettu omat säännökset. TapVakL 17 §:n uudessa 4 momentissa säädetään päivärahan maksamisesta ja 18 §:n uudessa 5 momentissa työkyvyn alentuman arvioinnista tapaturmaeläkkeen suuruutta arvioitaessa. Säännökset ovat keskenään pääosin asiallisesti samansisältöiset. Lyhyen ajan päivärahaa koskevia TapVakL 16 a §:n säännöksiä ei sovelleta opiskelijaan, vaan päiväraha maksetaan alusta alkaen vuosityöansion perusteella.

Uudet säännökset koskevat päätoimista opiskelijaa hänen vahingoittuttuaan opiskeluun liittyvissä työhön rinnastettavissa olosuhteissa tai työtapaturmassa työskennellessään opiskelun ohessa tai loma-aikoina. Säännöksiä sovelletaan myös peruskoululaisten ja lukiolaisten työkyvyn alentuman arviointiin.

Lähtökohtaisesti työkyvyn alentuma arvioidaan sen perusteella, pystyykö opiskelija opiskelemaan. Täyden ansionmenetykskorvauksen perustana on tällöin valmistumispalkkaan perustuva vuosityöansio. Jos opiskelija ei vamman vuoksi pysty opiskelemaan eikä työskentelemään siinä työssä, jota hän on opiskelun ohella tehnyt, ei työkyvyttömyyttä arvioida näiden osalta erikseen.

Sinä aikana, jolloin tapaturmavamman estää pääasiallisen opiskelun, päiväraha ja tapaturmaeläke maksetaan täytenä.

Esimerkki 1. Sanna opiskelee sairaanhoitajaksi ja käy iltaisin töissä. Matkalla työhön hän liukastuu ja kaatuu. Tapaturmavammat estävät opiskelun ja työssä käymisen. Sanna on työkyvytön kuusi viikkoa. Työnantaja maksaa Sannalle sairausajan palkkaa kuudelta viikolta 825,00 euroa.

Sairaanhoitajaksi opiskelevan vuosityöansio on 26.000 euroa (ns. valmistuspalkka), josta päiväraha on $1/360$ osa eli 72,22 e/pvä.

Sannalle myönnetään kuudelta viikolta päivärahaa $42 \times 72,22 \text{ e} = 3.033,24$ euroa. Työnantajalle maksetaan siitä sairausajan palkkaa vastaava osuus eli 825 euroa ja Sannalle maksetaan 2.208,24 euroa.

Jos vamma rajoittaa merkittävästi päätoimista opiskelua, päivärahan tai tapaturma-eläkkeen täydestä määrästä maksetaan puolet.

Esimerkki 2. Sairaanhoitajaksi opiskeleva Sanna kykenee osallistumaan osittain teoria tunneille, mutta käytännön opetus jää väliin kuuden viikon ajan. Myöskään iltatöihin Sanna ei kykene. Työnantaja maksaa Sannalle sairausajan palkkaa kuudelta viikolta 825,00 euroa.

Sairaanhoitajaksi opiskelevan vuosityöansio on 26.000 euroa (ns. valmistuspalkka), josta 50 %:n päiväraha on 36,11 e/pvä.

Sannalle myönnetään kuudelta viikolta päivärahaa $42 \times 36,11 \text{ e} = 1.516,62$ euroa. Työnantajalle maksetaan siitä sairausajan palkkaa vastaava osuus eli 825 euroa ja Sannalle maksetaan 691,62 euroa.

Vain niissä tapauksissa, joissa vamma tai sairaus ei estä tai merkittävästi rajoita päätoimista opiskelua, mutta estää työntöön, työkyvyn alentuma määritetään työansioiden aleneman perusteella. Tällöin tehdään ansiovertailu vuosityöansion ja työansioiden välillä. Ansiovertailuun otetaan kyseisen työn todelliset ansiot vuositasona.

Esimerkki 3. Sairaanhoitajaksi opiskelevan Sannan tapaturmavammat eivät estä hänen opiskeluaan, mutta iltatöihin hän on työkyvytön. Työkyvyttömyys kestää kolme viikkoa ja työnantaja maksaa Sannalle sairausajan palkkaa kolmelta viikolta 412,50 euroa.

Sairaanhoitajaksi opiskelevan vuosityöansio on 26.000 euroa (ns. valmistuspalkka). Iltatöistä Sanna ansaitsee kuukaudessa 550 euroa, vuositasona $12,5 \times 550 \text{ e} = 6.875$ euroa.

Ansionalentuma pyöristettynä on 25 % vuosityöansiosta eli päiväraha 18,05 euroa. Sannalle myönnetään kolmelta viikolta päiväraha $21 \times 18,05 \text{ e} = 379,05 \text{ e}$. Se maksetaan työnantajalle.

Arvioitaessa sitä, estääkö tai rajoittaako vamma merkittävästi opiskelua, on otettava huomioon opiskeluun liittyvät yksilölliset olosuhteet. Tällaisia voivat olla esimerkiksi opetuksen painottuminen joko teoreettiseen tai käytännölliseen opetukseen, opetukseen liittyvä läsnäolovelvollisuus, mahdollisuudet osittaiseen opiskeluun ja opintojen suorittamisjärjestyksen muuttamiseen sekä vammasta johtuvat esteet liikkumiseen opiskelumatkoilla ja itse opiskelussa. Mitä enemmän edellä mainituissa tekijöissä on mahdollisuus joustavaan menettelyyn, sitä vähemmän vamman voidaan katsoa estävän tai rajoittavan opiskelua. Lyhytaikaisen poissaolon ei voida yleensä katsoa estävän tai rajoittavan opiskelua merkittävästi.

Jos opiskelija tai koululainen loukkaantuu työtapaturmassa aikana, jolloin opiskelua tai koulua ei ole (esim. kesätyössä), työkyvyttömyys arvioidaan vain suhteessa työhön. Opiskeluun liittyvä arviointi tehdään vasta siinä vaiheessa, kun opiskelu jälleen jatkuu.

Esimerkki 4. Lukiolainen Lasse on kesätyössä sahalla, kuukausipalkka on 1.600 euroa. Heinäkuussa sattuneen työtapaturman vuoksi hän on työkyvytön kolme viikkoa. Sen ajan hän olisi ollut vielä töissä. Lukio-opintoja ei tänä aikana ole.

Lukiolaisen vuosityöansio on 2 x minimi eli 18.020 e (v. 2003), josta päiväraha 1/360 osa eli 50,05 e

Lasselle myönnetään päivärahaa täyden työkyvyttömyyden perusteella. Kykenevyyttä opintoihin ei tarvitse arvioida, koska koulua ei tänä aikana ole. Päiväraha on kolmelta viikolta $21 \times 50,05 = 1.051,05$ euroa. Työnantaja on maksanut samalta ajalta sairausajan palkkaa, joka on kuukausipalkan (1.600 e) perusteella 1.200 euroa. Lasselle myönnetty korvaus maksetaan kokonaisuudessaan työnantajalle.

Esimerkki 5. Lasse lukiolainen on työkyvytön työtapaturmansa vuoksi kahdeksan viikkoa. Tästä ajasta kaksi viikkoa olisi vielä ollut töitä, sitten kolme viikkoa lomaa ja sen jälkeen lukio jatkuisi.

Työnantaja maksaa sairausajanpalkan kahdelta viikolta 800 euroa.

Lukiolaisen vuosityöansio on 2 x minimi eli 18.020 e (v. 2003), josta päiväraha 50,05 e. Päiväraha kahdelta viikolta $14 \times 50,05 \text{ e} = 700,70 \text{ e}$. Tämä maksetaan kokonaisuudessaan työnantajalle.

Loma-ajalta Lasselle ei makseta päivärahaa, koska hänelle ei aiheudu työansion alentumaa.

Kolmelta viimeiseltä työkyvyttömyysviikolta päivärahaa ei makseta, koska vammansa puolesta Lasse kykenee jatkamaan opiskelua.

TAPATURMA-ASIAIN KORVAUSLAUTAKUNTA

Jaakko Hannula
puheenjohtaja